

სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკის კონცეპტუალური საკითხები

ნაზი ჭიკაიძე — სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი
ნანი მამპორია — სტუ-ს უფროსი მასწავლებელი

რეზიუმე

სოციალური უსაფრთხოება სოციალური სისტემის ფუნქციონირების, კვლავწარმოებისა და განვითარების უსაფრთხოების ოპტიმალური დონის მიღწევის მდგომარეობაა, რომელიც მიიღწევა სახელმწიფოსა და საზოგადოების მიერ განხორციელებული პოლიტიკური, სამართლებრივი, ეკონომიკური, იდეოლოგიური, ორგანიზაციული, სოციალურ-ფსიქოლოგიური ზომების ერთობლიობით, რომლებიც იძლევიან საზოგადოებაში არსებული კონსტიტუციური წყობისა და სოციალური სტაბილურობის შენარჩუნების საშუალებას.

სოციალური უსაფრთხოება ორიენტირებული უნდა იყოს საზოგადოების განვითარების შესაბამისი მიზნებისა და მიმართულებების უზრუნველყოფაზე, პიროვნების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებასა და მისი ინტერესების დაცვაზე, დესტრუქციული პროცესებისა და მოვლენების თავიდან აცილებაზე, სოციალური სტრუქტურის ყველა ელემენტის ურთიერთკავშირში ჰუმანიზმისა და ჰარმონიის პრინციპების საფუძველზე.

საკვანძო სიტყვები: სოციალური უსაფრთხოება, ცხოვრების დონე, სოციალური სიკეთე, პრევენცია, დაზღვევა, რისკი.

Conceptual Issues of the Social Security Policy

Nazi Chikaidze
Associate Professor of GTU
Nani Mamporia
Senior Teacher of GTU

Summary

Social security is a situation of the achievement an optimal level of function social system, reproduction, and security of development. It can be reached by the combined measures of the state and the society on the political, legal, economic, ideological, organizational, social and psychological levels. They provide the maintained of the public constitutional order and social stability.

Social security should be focused on the goals of development of society and directions to ensure the satisfaction person's needs and its interests, and the prevention of destructive processes, on the principles

of harmony every element of social structure and on the humanity relationship.

საქართველოს უახლესი ისტორიის ძირითადი მახასიათებლები სახელმწიფოს სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკის ახლებურ გააზრებას მოითხოვს, რათა შესაბამისობაში იქნეს მოყვანილი ევროინტეგრაციის სტრატეგიის ვალდებულებებთან.

მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოება წარმოდგენს სამართლებრივი, ეკონომიკური, პოლიტიკური, სამედიცინო, ზნეობრივი და ფსიქო-სოციალური გარანტიების სისტემას, რომელიც შრომისუნარიან მოსახლეობას უქმნის თანაბარ პირობებს ცხოვრების დონის ასამაღლებლად, მათი პირადი შრომითი წვლილის, ეკონომიკური დამოუკიდებლობის და ინიციატივების საფუძველზე, ხოლო ტრადიციული რისკის მქონე ჯგუფებისთვის (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, მარტოხელა დედები, დევნილები, პენსიონერები, მრავალშვილიანი ოჯახები და ა.შ.), თვითრეალიზაციის თანაბარი შესაძლებლობის უზრუნველსაყოფად, აწესებს სხვადასხვა სახის შეღავათებს, შემწეობებსა და დახმარებებს.

თანამედროვე საქართველოში სოციალური უსაფრთხოება შესაძლებელია უზრუნველყოფილი იყოს მის მიღწევაზე მიზანმიმართული პოლიტიკით და სახელმწიფოსა და საზოგადოების ქმედებით. ამისთვის აუცილებელია ხელსაყრელი სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, მათ შორის: ეკონომიკური ზრდა, მოსახლეობის დასაქმების უზრუნველყოფა, დემოგრაფიული კრიზისის დაძლევა, მოსახლეობის სხვადასხვა ფენებისათვის განათლების, ჯანდაცვის სისტემის, კულტურის სფეროს ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა, პიროვნების უსაფრთხოების ქმედითი სისტემის შექმნა, მოქალაქეთა ქონების დაცვა.

მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების ძირითადი ორიენტირებები:

- ტრადიციული რისკის მქონე კატეგორიებისათვის თვითრეალიზაციის თანაბარი პრობებით უზრუნველყოფა (სხვადასხვა სახის დახმარებების და შეღავათების სქემების შემუშავება);

- ეკონომიურად აქტიური კონტიგენტისათვის თვითდაცვითი პირობებით უზრუნველყოფა;
- სოციალური სფეროს საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა და მისი მარეალიზებელი სტრუქტურების ამოქმედება (მოსახლეობის პროფესიული ორიენტაცია, პროფესიული მომზადება-გადამზადება, ფსიქოლოგიური დაცვა, სადაზღვევო სქემების ამოქმედება და ა.შ.).

ამ ეტაპზე სოციალური უსაფრთხოების სტრატეგიად უნდა ვაღიაროთ ქვეყნის მოსახლეობის, ოჯახზე ორიენტირებული სოციალური უსაფრთხოების ერთიანი, საბაზისო ავტომატიზირებული მოდელის შემუშავება; სოციალური, ეკონომიკური, დემოგრაფიული და ფსიქოლოგიური მდგომარეობების, პრიორიტეტების, პრევენციული ღონისძიებების, აქცენტების და ინდიკატორების განსაზღვრა.

სოციალური უსაფრთხოების ტაქტიკად კი უნდა მივიჩნიოთ ტრადიციული რისკის მქონე ფოკუს ჯგუფების შესახებ სრული საინფორმაციო, საბაზისო მონაცემების მოკრება, ქონებრივი და შემოსავლების ცენზის დადგენა.

სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები ორიენტირებული უნდა იყოს მოსახლეობის ცხოვრების დონის თანმიმდევრობით განვითარებაზე, სოციალური დისკრიმინაციის შემცირებაზე, ძირითად სოციალურ სიკეთეებზე თანაბრად ხელმისაწვდომობაზე და პრევენციულ ღონისძიებებზე, რაც გულისხმობს:

- მაღალხარისხიან განათლებას და სამედიცინო მომსახურებას;
- მოსახლეობის პირველადი, სასიცოცხლოდ აუცილებელი, ინდივიდუალური მოთხოვნილებების უზრუნველყოფას;
- საზოგადოების პოლარიზაციისა და სიღარიბის შემცირებას, შემოსავლების გაზრდას, ღირსეული დასაქმების შესაძლებლობათა ხელშეწყობის ფონზე;
- ტრადიციული რისკის მქონე მოსახლეობის მიზნობრივი სოციალური უსაფრთხოების სქემების სრულყოფას.

პერსპექტივაში სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკა უნდა გახდეს იმ ღონისძიებათა განუყოფელი ელემენტი, რომელიც ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის ხელსაყრელი სოციალური გარემოს ფორმირებას და სოციალურ-ეკონომიკური რისკებისაგან მოსახლეობის დაცვას.

სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკა უნდა განხორციელდეს ორი ძირითადი ორგანიზაციული პრინციპით:

- დაზღვევის პრინციპი;
- მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების პრინციპი.

დაზღვევის მიზანია: სოციალური სადაზღვევო რისკების მკაფიოდ განსაზღვრული კატეგორიების შექმნა; სადაზღვევო რისკების ფინანსური გარანტიების გამჭვირვალე სისტემის შექმნა.

მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზანია: სიღარიბესთან ბრძოლა; სოციალური თანასწორობის მიღწევა და ფოკუს ჯგუფებისადმი მიზნობრივი დახმარება.

სადღეისოდ, საქართველოს მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა ხორციელდება არასრული საფინანსო გარანტიით შემდეგ ძირითად მიმართულებებზე:

- მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის ფედერალური და მუნიციპალური სამედიცინო დახმარება;
- მოსახლეობის საპენსიო უზრუნველყოფა;
- მოსახლეობის შრომის დაცვა და დასაქმებით დახმარება; საყოფაცხოვრებო საჭიროებების არაფულადი დახმარება;
- სხვადასხვა სახის ფინანსური დახმარებები.

საყურადღებოა, რომ მოსახლეობის სოციალურ უსაფრთხოებაზე გამოყოფილი თანხები ვერ უზრუნველყოფს ვერც ერთი სოციალური პრობლემის მოგვარებას, რაც უფლებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ სახელმწიფოს სოციალური უსაფრთხოების პოლიტიკა თავისი სოციალურ-ეკონომიკური შედეგებით საკმაოდ არაეფექტურია და რადიკალურ რეფორმირებას მოითხოვს.

რეფორმა უნდა ითვალისწინებდეს:

- არსებული ფინანსების ხარჯვას პრიორიტეტების მიხედვით,
- ალტერნატიული დაფინანსების მოზიდვას;
- მოსახლეობის სოციალური უფლებების დაცვის ცივილურ დონემდე აყვანას;
- სოციალური უსაფრთხოების სქემების მართვის ოპტიმიზაციას.

მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების სისტემის განვითარება შესაძლოა განხორციელდეს ეტაპობრივად, ვალდებულებების საფეხურებრივ დონეებად დაყოფის ფონზე. შესაძლებელია გამოიყოს მოსახლეობის სოცია-

ლური უსაფრთხოების სახელმწიფო ვალდებულებების შემდეგი პირობითი დონეები:

- ნულოვანი დონე — სახელმწიფოს ზოგადი ვალდებულება მთელი მოსახლეობისათვის;
- პირველი დონე — დამატებითი სახელმწიფო ვალდებულება ტრადიციული რისკის მქონე კატეგორიისადმი;
- მეორე დონე — ნებაყოფლობითი დამატებითი ღონისძიებების ხელშეწყობაზე ვალდებულება სახელმწიფოს მხრიდან (ნებაყოფლობითი სოციალური სადაზღვევო პროგრამები, კერძო და არასამთავრობო ორგანიზაციების ინიციატივები და ა.შ.);
- მესამე დონე — სრულყოფილი სოციალური უსაფრთხოების განსაზღვრის სტანდარტირება, როგორც ვალდებულება ძირითად ორიენტირზე.

სახელმწიფო ვალდებულებების პირობითი დონეები უნდა შეჯერდეს:

- სიღარიბისა და სიღატაკის რეალურ კრიტერიუმებთან;
- სოციალური უსაფრთხოების ფორმების პრიორიტეტებთან;
- საზოგადოებრივ აზრთან, სოციალური საჭიროებების მოთხოვნილებების შესაბამისად;
- დაფინანსების წყაროებთან და მოცულობასთან.

მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების დიფერენცირების ძირითადი პრინციპები უნდა

ეყრდნობოდეს შემდეგ ძირითად — სტაბილურ, გარდამავალ და დინამიურ პარამეტრებს: ძირითადი პარამეტრებია: შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა ფიზიკური მდგომარეობა; თვითრეალიზაციის შესაძლებლობა. გარდამავალი პარამეტრებია: დემოგრაფიულ-სოციალური მდგომარეობა; ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობა; მოსახლეობის სოციალური დახმარების პრიორიტეტული კონტიგენტის განსაზღვრა. დინამიური პარამეტრები უნდა ეყრდნობოდეს მოსახლეობის სოციალური უსაფრთხოების ძირითადი მიმართულებების პრიორიტეტულ დონეებს, სადაც ნებისმიერი ღონისძიება აღქმული იქნება არა დახმარების ან შეღავათის კუთხით, არამედ მოსახლეობის მოცემული კატეგორიისათვის თანაბარი შესაძლებლობებით უზრუნველყოფის პოზიციიდან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ვანიშვილი მ., სოციალური ეკონომიკა, თბ., 2013.
2. საქართველოს კანონი „სოციალური დახმარების შესახებ“, თბ., 2006. 29 დეკემბერი
3. www.hwngo.org.ge/publications.